

2. Буркова Л. Класифікація педагогічних інновацій – перший етап науково-педагогічної експертизи // Директор школи. – 2002. – №35, вересень. – С. 1–6, 8–9.
3. Годкевич Н. Інтерактивні технології // Завуч. – 2004. – №6. – С. 9–12.
4. Гулінська О. Інтерактивне навчання // Сільська школа України. – 2004. – №27, вересень – С. 15–19.
5. Інтерактивні технології навчання // Хімія. Біологія. Бібліотека. – 2004. – №8. – С. 4–25.
6. Крамаренко С. Інтерактивні техніки навчання як засіб розвитку творчого потенціалу учнів // Відкритий урок. – 2002. – №5–6. – С. 7–10.

В.Г.Кучерявець

**До питання про технологію самотворення себе
як особистості (на матеріалі книги-самопрезентації
І.А.Зязюна "Педагогіка добра: ідеали і реалії")**

Головний стратегічний напрям розвитку світової та вітчизняної системи освіти лежить у площині вирішення проблем становлення особистості учнів та вчителів, технологізації цього процесу.

Саме поняття "технологія" означає знання про майстерність. Двадцять років тому технологічний підхід практично не використовувався у вітчизняній практиці, хоча думки про технологізацію освіти висловив ще Я.А.Коменський. У Росії поняття "педагогічні технології" згадувалося у 20-х роках ХХ століття у працях з педології (В.Бехтерев, І.Павлов, С.Шацький, А.Ухтомський), у подальшому сутність його досліджували російські й вітчизняні науковці, зокрема В.Безпалько, Т.Ільїна, М.Кларін, І.Лернер, А.Макаренко, Т.Назарова, Г.Селевко, В.Сухомлинський та ін. Останнє десятиліття ознаменоване як активним вивченням конкретних напрямків технологізації освіти, а саме технологій жіночої освіти й виховання, співробітництва учителя та сім'ї, Інтернет-технологій як фактора підвищення кваліфікації вчителя, індивідуалізованого навчання, роботи з агресивною дитиною та ін. (Г.Лактіонова, С.Алексієнко, Л.Липова, В.Набока, Р.Охрімчук...), так і появою навчально-методичних посібників, в яких ґрунтовно розглядаються концептуальні положення технологічного підходу в освіті, теоретичні основи розробки сучасних педагогічних технологій (І.Дичківська, Г.Дем'янюк, В.Кушнір, І.Первушевська, О.Пехота, А.Підласий, І.Підласий та ін.).

Величезний внесок у педагогічну освіту, зокрема, в удосконалення технології підготовки сучасного вчителя, належить І.А.Зязюну, доктору філософських наук, академіку, який у своїй професійній діяльності виходив і виходить із переконання, що "вчитель – основоположна сила соціального відтворення – культурного, економічного, політичного. Без нього унеможлиблюється соціальний поступ, будь-які досягнення держави і народу" [1, с. 13]. Зязюн І.А. – ініціатор розробки і введення в програми вищих педагогічних закладів курсу "Основи педагогічної майстерності" як умови і засобу реалізації особистості вчителя, його гуманістичної позиції, творчого потенціалу. Свій шлях до створення такого курсу, до оновленого розуміння змісту і технології підготовки вчителя як особистості, здатної до самовдосконалення, до ефективної саморегуляції внутрішніх станів, реалізації своїх талантів Іван Андрійович розкриває у своєрідній книзі-самопрезентації "Педагогіка добра: ідеали і реалії". І не випадково вона номінована як навчально-методичний посібник, адже на її сторінках автор не просто презентує свій життєвий шлях, а послідовно і відкрито розкриває зміст своїх життєвих цінностей, характеризує перед своїми наступниками основні рушійні сили свого життєвого поступу, аналізує системотвірні фактори особистісного зростання, самоствердження в собі Людини і Педагога. По суті, ми маємо змогу зазирнути в живий процес самотворення себе як особистості.

Взявши за основу авторський текст, спробуємо виокремити і коротко охарактеризувати основні системотвірні фактори та складові технології самотворення себе як особистості. Перш за все, хочемо зауважити, що дана технологія представлена у навчально-методичному посібнику як поступальний процес, на кожному з етапів якого особистість постає перед необхідністю вирішувати все нові і більш складні життєво-професійні проблеми, і саме кількісний та якісний характер концентрованих зусиль піднімає її на новий виток самотворення.

Першопштовх у цьому складному процесі належить родині. Щоб духовно-патріотична потреба стала системотвірним фактором особистості, яка пізнає і прагне вдосконалювати світ за законами Правди, Краси і Добра, людині у найчистішу пору життя необхідно обов'язково почерпнути із глибокої криниці своїх предків як "божого осередка духовності, людяності, життєвої правди й правдивості", засвоїти "основне педагогічне кредо батьків: твоє щастя у твоїх руках" [1, с. 8].

Чим більше позитивної почуттєвості одержує дитина в перші шкільні роки, тим необхіднішими для неї стануть життєрадісність і оптимізм, занурення у процес пізнання, потреба у самоствердженні, – це найважливіший із психолого-педагогічних законів, який спрацюватиме довічно і сприятиме переходу навчання в самонавчання, освіти в самоосвіту, виховання у самовиховання. Саме в цьому переконує нас І.А.Зязюн, змальовуючи перші зустрічі з педагогічним талантом своїх учителів, і підсумовує: безталанних педагогів немає. "Дуже красива", "добре співала", "володіла художнім словом", "блискучий дидактик", "неперевершений психолог", "актор вищого ґатунку", "музикант і співак", "завжди підтягнутий, ошатний, вродливий поставою і психологічною духовністю", "вчитель – зірка... – незабутня божою обдарованістю поваги, любові і вимогливості до нас, ще недосвідчених у житті, ще часто-густо безпорадних у ставленні один до одного і до оточуючих нас людей", "розумний, талант, батько – вчитель" – ось ті реальні характеристики, з яких юна особистість творить ідеальний образ Вчителя, образ, що викликає зачарування, магічний у своїй привабливості і потребі наслідувати, "доторкнутися", "присвоїти" хоч якусь частинку своїм власним життям. Наявність Вчителя в центрі, в самому серці реальної, "живої" технології особистісного самотворення, гуманістична спрямованість його діяльності, його благодіючий вплив уможливають переживання перших духовних злетів, перших успіхів прилюдних виступів, розвиток здібності психологічного впливу на аудиторію, на партнера по спілкуванню, що є визначальним для формування позитивної "Я-концепції". Саме шкільні вчителі допомогли усвідомити, що всі життєві досягнення "зумовлюються напруженою працею саморозвитку власних здібностей впродовж усього життя. Особиста ініціатива та її самореалізація – рушійний чинник життєвого простору людини" [1, с. 10]. Пізніше будуть інші вчителі, але саме шкільні заклали установку на пошук Вчителя в житті, високий його образ, який не дозволяє опускатися в духовному саморозвитку, допустити можливість орієнтації на зовні успішний примітив, самозакоханість, інтелектуальну убогість.

Велику увагу І.А.Зязюн приділяє вищій школі як наступному і особливо важливому за своїм функціональним навантаженням етапові становлення особистості. Сьогодні, коли вища освіта стає фактично обов'язковою, роздуми пошанованого в Україні та за її межами

педагога і громадянина викликають непідробний інтерес. Маркери образу-ідеалу вчителя на цьому етапі неодмінно урізноманітнюються і ускладнюються, оскільки зростають і ускладнюються завдання, що актуалізуються особистістю у своєму саморозвитку: "самостійність", "відмежованість від тенденційного проповідування ідеології", "надзвичайна обізнаність", "уособлення педагогічного і наукового таланту", "приклад відданості ідеї", "інтелігентність", "високий рівень відповідальності", "логічна послідовність", "доторкування філософською проблематикою до всіх життєвих сфер", "виконавська майстерність лектора на рівні видатного актора", "виняткові організаційні здібності", "талант дипломата", "повага до студента", "розсудливість, добротворність, серйозність, людяність, щирість"... [див. 1, с. 34–35]. Вчителі вищої школи активно сприяли реалізації такої функції, як саморозвиток власного досвіду, власної духовності. Автор щиро зізнається: у скрутну хвилину "фізичних сил мені додавав такий близький і бажаний уявний образ кафедралів-естетиків" [1, с. 60].

Талановитий педагог і організатор освіти, І.А.Зязюн, відтворюючи на сторінках посібника-самопрезентації постаті найкращих, незабутніх своїх учителів, не моралізує, не нав'язує нам своїх повчань. Ні, він щиро і переконливо обґрунтовує думку про те, що вчитель – важливий, якщо не найважливіший, визначальний, по суті, системотвірний фактор технології самопобудови особистості. Звичайно ж, ним може бути не кожен, хто грою випадку змушений виконувати цю функцію, а лише той, хто здатен провести душу і серце дитини, особистості у періоди її активного розвитку від "зачарування" до "захоплення і бажання наслідувати всі позитиви цієї талановитої людини" [1, с. 33]. Найперше з Учителя списуються найпривабливіші моменти для власного життєвого сюжету, його впливом, його фігурою зумовлюються основні складові технології самотворення, запорука її результативності – постійна робота над собою. Своїм життям, своїм професійним шляхом автор підтверджує цей висновок, демонструючи, якою саме великою і невтомною роботою над собою вони наповнені: починаючи з наполегливого прагнення опанувати за допомогою українських класиків "надзвичайно красивим, еластичним, вишукано інтелігентним" мовленням, із постійних занять в студії художнього слова, фанатичного студювання бібліотечних фондів до активної і послідовної боротьби проти домінування в навчальному процесі регламентації власних думок і стилю поведінки, за впро-

вадження "найпродуктивнішого із методів формування "Я-концепції" – самостійності в основних видах пізнання і життєдіяльності" [1, с. 53], цілеспрямованого розвитку в собі комунікативних здібностей, таланту організатора, здатності брати відповідальність на себе і доводити справу до кінця... – і при цьому залишатися людиною, не відриватися від тих, кого ведеш за собою. Так поступово сформувався життєвий девіз автора книги "Педагогіка добра": працуй, аби тебе згадували так, як ти згадуєш найкращих своїх учителів.

Обстоюючи важливість фігури вчителя в процесі особистісної самопобудови, І.А.Зязюн вдається до аналізу сучасного стану освіти в Україні й констатує "приниженість і безправність" педагога, "більш ніж скромне" його місце в ієрархії посад. Це вкрай негативно впливає на динаміку та характер особистісних сюжетопобудовчих процесів, оскільки в якості одного з найважливіших системотвірних орієнтирів школа сьогодні може запропонувати наступний домінуючий образ – "заклопотана побутом, часто-густо знедолена жінка за вчительським столом", яка "не сприймається дітьми та їхніми батьками як приклад для наслідування" [1, с. 35]. Таким чином, автор переконливо доводить, що одним із стратегічних завдань держави задля забезпечення свого процвітання й поступу є створення вчителеві належних умов для виконання ним своїх обов'язків та розвивально-стимулюючих функцій.

Література

1. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: Наук.-метод. посібн. – К.: МАУП, 2000. – 312 с.
2. Неменский Б.М. Эмоционально-образное познание в развитии человека // Вопросы психологии. – 1991. – №3. – С. 9–16.
3. Освітні технології: Навч.-метод. посібн. / О.М.Пехота, А.З.Кік-тенко, О.М.Любарська та ін.; За заг. ред. О.М.Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.
4. Розин М.В. Программирование или творчество: психология судьбы // Вопросы психологии. – 1992. – №1–2. – С. 98–105.
5. Старовойтенко Е.Б. Духовные влияния как основа воспитания саморазвития // Психологический журнал. – 1992. – Т. 13, №4. – С. 5–98.